

WSTĘP

Zmieniające się w ciągu ostatnich dziesięcioleci wyznaczniki aktywności życiowej ludzi są spowodowane nie tylko zmianami demograficznymi, związanymi ze starzeniem się społeczeństwa przy jednoczesnym zmniejszaniu się liczebności dzieci i młodzieży, ale również warunkowane są wydłużeniem trwania ludzkiego życia, a co się z tym wiąże – przedłużeniem aktywności edukacyjnej, zawodowej i społecznej człowieka.

Zachodzące w Europie Wschodniej zmiany kulturowe i cywilizacyjne, będące efektem wstąpienia niektórych krajów z tego obszaru do Unii Europejskiej, przebiegają dość dynamicznie, co z jednej strony przybliżyła tę część Europy do społeczeństw Europy Zachodniej w wymiarze politycznym, gospodarczym, zawodowym, społecznym i edukacyjnym. Z drugiej zaś strony wprowadzają pewnego rodzaju niepewność i chaos kulturowy w obrębie do tej pory funkcjonujących norm i wartości, będących pewnego rodzaju ramami, porządkującymi życie człowieka w wymienionych wcześniej przestrzeniach. Jedno jest pewne – coraz trudniej w oparciu o tradycyjne wzory pełnić różnorodne funkcje, tak obywatelskie, jak i zawodowe czy edukacyjne. Należy jednak mieć nadzieję, że podejmowane działania edukacyjne oraz związany z tym rozwój wiedzy w społeczeństwach doprowadzą w przyszłości do rzeczywistej, a nie tylko formalnej integracji społecznej i kulturowej państw Unii Europejskiej¹. Aby tak się stało, konieczne jest nie tylko modyfikowanie programów oświatowych, budowanych na jednoczących wartościach, ale harmonizowanie zmian społecznych i gospodarczych w taki sposób, żeby zainteresować nimi jak największe rzesze ludzi².

Zaangażowanie w sferze publicznej może przybierać formę aktywności edukacyjnej, zawodowej lub działań ukierunkowanych na aktywność społeczną. Każda z wymienionych form aktywności człowieka może być analizowana jako działalność indywidualna lub jako zinstytucjonalizowana³. Można ją również rozpatrywać jako działania ukierunkowane na samodoskonalenie się jednostki, albo zmierzające do modyfikacji zachowań wybranych grup społecznych lub całych zbiorowości. Jak łatwo więc zauważyć obszary edukacyjnej, zawodowej i społecznej aktywności człowieka mogą być rozpatrywane nie tylko z różnych perspektyw naukowego postrze-

¹ T. Wróblewska, *Przemiany kulturowe i cywilizacyjne w dobie integracji europejskiej*, „Nauczyciel i Szkoła” 2000, 2 (9), s. 59-66.

² M.in.: A. Kobylarek, *Edukacja w kontekście globalnych przemian cywilizacyjnych*, „Kultura i Edukacja” 2001, 2, s. 7-21; M. Kociubar, *Tożsamość kulturowa cywilizacji europejskiej. O potrzebie aksjologicznej „metanoi”*, *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*, Lublin 2002, Vol. XXVII, 3, s. 37-61; R. Gerlach, *Edukacja w warunkach zmian cywilizacyjnych*, „Przegląd Pedagogiczny” 2014, 2, s. 11-19; G. Maciejewski, *Europa wobec przemian kulturowych, systemowych i gospodarczych*, „Studia Ekonomiczne” 2015, 218, s. 7-15; M. Golka, *Dokąd zmierza cywilizacja zachodnia?*, „Przegląd Zachodni” 2017, 4, s. 7-23.

³ H. Worach-Kardas, *Aktywność społeczna pokolenia późnej dorosłości – potrzeby, wyzwania, zagrożenia*, „Pedagogika Rodziny” 2015, 5(3), s. 23-33.

gania rzeczywistości, ale również badane w wymiarze lokalnym lub globalnym. Interesujące jest również i to, że wymienione obszary wzajemnie się przenikają i łączą ze sobą, tworząc skomplikowaną strukturę sieci wzajemnych połączeń i zależności.

W modyfikującej się kulturowo i cywilizacyjnie Europie przekształca się nie tylko styl życia zamieszkujących ją pojedynczych ludzi, ale także całych społeczeństw. Dostrzegalne jest to w podejmowanych inicjatywach i działaniach indywidualnych oraz zbiorowych, obejmujących różnorodne dziedziny aktywności, wyznaczających role i zadania społeczne człowieka⁴. Częściowy obraz tych zmian został nakreślony w pracach zawartych w monografii.

W pierwszej części książki znalazły się teksty opisujące edukacyjny wymiar aktywności społecznej człowieka. Znajdziemy tu prace wskazujące na wagę i znaczenie kształcenia oraz wychowania w społecznym funkcjonowaniu człowieka, ale również i takie, które opisują aktualną rzeczywistość edukacyjną oraz jej efekty.

W drugiej części książki zamieszczone zostały rozważania opisujące pracę zawodową jako obszar społecznej aktywności człowieka. Autorzy poddali analizie działania przygotowujące do pracy nauczycieli, wychowawców oraz psychologów, poszukując równocześnie odpowiedzi na pytania dotyczące pożądanych społecznie kompetencji, które powinni posiadać, oraz wskazując zagrożenia i oczekiwania związane z pełnieniem przez nich tak ważnych ról społecznych.

W ostatniej części monografii znalazły się prace autorów zainteresowanych społecznym wymiarem aktywności życiowej człowieka, analizowanym w kontekstach zmian cywilizacyjnych i kulturowych. Wśród różnorodnych spostrzeżeń dotyczących wpływu nowych technologii na człowieka oraz ich dynamicznego rozwoju autorzy zwrócili także uwagę na zagrożenia jednostki w cyberprzestrzeni oraz pojawiające się coraz częściej w społeczeństwie problemy egzystencjalne.

Większość opracowań zamieszczonych w monografii oparta jest na wynikach badań empirycznych prowadzonych przez pracowników Instytutów Pedagogiki i Psychologii Wyższej Szkoły Humanitas oraz osób z nimi współpracujących. Czytelnik znajdzie w książce teksty nie tylko polskich naukowców, ale również zatrudnionych w wymienionej uczelni badaczy z Czech i Słowacji. Uważna lektura monografii pozwala więc nie tylko na porównanie perspektyw poznawczych reprezentowanych przez poszczególnych autorów, różniących się płcią, wiekiem i doświadczeniem badawczym, ale również na dostrzeżenie wielowymiarowości analizowanych problemów edukacyjnej, zawodowej i społecznej aktywności człowieka.

Należy pamiętać, że wartość badania naukowego uzależniona jest od tego, w jakiej mierze przyczynia się ono do poznania uwarunkowań i prawidłowości badanych zjawisk i procesów. Oczywiście poszczególne teksty zawarte w monografii nie wyczerpują w sposób ostateczny omawianych zagadnień, ale penetrując badane

⁴ M. Bachryj-Krzywaźnia, *Tożsamość Europy – tożsamość europejska*, [w:] M. Klimowicz, A. Paczeński (red.), *Procesy integracyjne i dezintegracyjne w Europie*, Wrocław 2014, s. 297-313.

zjawiska, wskazują na istotne trendy, oczekiwane zmiany czy niezbędne działania, które powinno się podejmować w analizowanych obszarach aktywności człowieka. Tym samym przyczyniają się do poszerzenia nie tylko poznawczych, ale i praktycznych możliwości nauk społecznych i z tego punktu widzenia uznać należy je za wartościowe.

Jestem przekonany, że zaprezentowane przez autorów rozważania teoretyczne oraz badania empiryczne, skoncentrowane wokół edukacyjnej, zawodowej i społecznej aktywności człowieka, znajdą swój dalszy ciąg w kolejnych monografiach. Żywię również nadzieję, że oddana do rąk Czytelników książka przyczyni się nie tylko do pełniejszego rozpoznania zachodzących przeobrażeń społecznych w analizowanych obszarach, ale również stanie się przyczynkiem do kolejnych badań ukierunkowanych na poszukiwanie skutecznych rozwiązań, przeciwdziałających niekorzystnym zmianom edukacyjnym, zawodowym i społecznym.

Marek Lewandowski